

LIETUVOS BANKAS

LIETUVOS EKONOMIKOS
APŽVALGA

2014

2014

GEGUŽĖ

ISSN 2029-8358 (online)

„Lietuvos ekonomikos apžvalgoje“ nagrinėjama realiojo sektoriaus, kainų, viešųjų finansų ir kredito kaita Lietuvoje, taip pat numatoma šalies ekonomikos raida. Apžvalgoje pateikiama medžiaga yra statistinių duomenų analizės, modeliavimo ir ekspertų vertinimo rezultatas. Apžvalgą rengia Lietuvos bankas.

Rengiant Lietuvos ekonomikos apžvalgą, naudoti Lietuvos banko, Statistikos departamento, Europos Centrinio Banko, Eurostato, Tarptautinio valiutos fondo, *Bloomberg* ir kiti duomenys, paskelbti iki 2014 m. balandžio 30 d.

Leidžiama perspausdinti švietimo ir nekomerciniais tikslais, jei nurodomas šaltinis.

Turinys

EKONOMINĖS RAIDOS VERTINIMAS.....	3
I. TARPTAUTINĖ APLINKA.....	5
II. REALUSIS SEKTORIUS.....	7
III. DARBO RINKA.....	8
IV. IŠORĖS SEKTORIUS.....	9
V. KAINOS IR SAŃAUDOS.....	12
VI. KREDITAS IR INDĖLIAI.....	14
VII. VALDŽIOS SEKTORIAUS FINANSAI.....	15

Intarpai

1 intarpas. Lietuvos reeksporto struktūra ir dinamika.....	10
--	----

Lentelių sąrašas

1 lentelė. Kai kurių išsivysčiusių ir besiformuojančios rinkos ekonomikos šalių BVP kaita ir infliacija	5
---	---

Paveikslų sąrašas

1 pav. Federalinės rezervų sistemos priimti sprendimai ir lūkesčiai dėl kiekybinio skatinimo programų apimties	5
2 pav. JAV realiojo BVP raida	5
3 pav. Rusijos realiojo BVP kaita ir prognozės	6
4 pav. Svarbių Lietuvos eksporto partnerių – euro zonos, Latvijos, Estijos ir Lenkijos – realiojo BVP raida	6
5 pav. Būsto kainų pokyčiai Švedijoje ir Norvegijoje	6
6 pav. Išlaidų metodu įvertinto realiojo BVP kaitos veiksniai	7
7 pav. Materialinės investicijos pagal ekonominę veiklą (palyginamosiomis kainomis)	7
8 pav. Realiojo prekių ir paslaugų grynojo eksporto įtaka metiniam BVP augimui	7
9 pav. Užimtieji atvirajame ir uždaryjame sektoriuose	8
10 pav. Nedarbo lygis	8
11 pav. Darbo užmokestis	8
12 pav. Lietuviškos kilmės prekių eksporto kaitos veiksniai	9
13 pav. Pagrindinių Lietuvos eksporto partnerių realiojo BVP prognozių kaita	9
14 pav. Einamosios sąskaitos balanso sudedamosios dalys	9
15 pav. Metinės infliacijos pagal SVKI veiksniai	12
16 pav. Pasaulinės maisto žaliavų kainos	12
17 pav. Administruojamųjų kainų įtaka metinei infliacijai	12
18 pav. Pasaulinė naftos kaina ir JAV dolerio kursas	13
19 pav. PFJ paskolų portfelio kaitos per metus veiksniai	14
20 pav. Naujų paskolų privačiam sektoriui palūkanų normų kaitos veiksniai	14
21 pav. Privačiojo sektoriaus indėlių bankuose struktūros ir palūkanų normų skirtumo kaita	14
22 pav. Valdžios sektoriaus pajamų kaitos veiksniai	15
23 pav. Valdžios sektoriaus išlaidų kaitos veiksniai	15
24 pav. Valdžios sektoriaus skola	16

Santrumpos

BVP	bendras vidaus produktas
ECB	Europos Centrinis Bankas
ES	Europos Sąjunga
Eurostatas	Europos Sąjungos statistikos tarnyba
JAV	Jungtinės Amerikos Valstijos
Lt	Lietuvos litas
NVS	Nepriklausomų Valstybių Sandrauga
PFJ	pinigų finansų įstaigos
proc.	procentai
proc. p.	procentiniai punktai
PVM	pridėtinės vertės mokestis
SVKI	suderintas vartotojų kainų indeksas
TVF	Tarptautinis valiutos fondas
VVP	Vyriausybės vertybiniai popieriai

Lietuvos ekonomikos išorės aplinka yra pablogėjusi. Neatslūgstant Rusijos ir Ukrainos konfliktui, vis prasčiau vertinamos Rusijos ir su ja glaudžiais ekonominiais ryšiais susijusių valstybių ūkio raidos perspektyvos. Vidaus paklausa Rusijoje jau pernai augo mažokai – padidėjo tik privatus vartojimas, o investicijos, trikdomos struktūrinių problemų ir varžomos prastesnių lūkesčių, nebedidėjo. Numatoma, kad šiemet ūkio plėtra Rusijoje bus dar lėtesnė nei 2013 m., o rizika, kad, tebetvyrant geopolitinei įtampai ir padidėjus neapibrėžtumui, ūkio aktyvumas dar labiau suprastės, yra padidėjusi.

Vis dėlto numatoma, kad prastesnė ekonominė raida Rusijoje turės tik nedidelį poveikį ūkio aktyvumui Lietuvoje. Ekonominiais ryšiais su Rusija labiau susijęs šalies transporto sektorius. Šio sektoriaus Rusijos subjektams suteikiamų paslaugų vertė yra maždaug 3 mlrd. litų per metus. Tai sudaro nemažą dalį visų Lietuvoje suteikiamų transporto paslaugų. Kitaip nei transporto sektorius, Lietuvos pramonės įmonės palyginti mažai priklauso nuo Rusijos ekonominės raidos pasikeitimų. Vos keli procentai Lietuvos pramonės produkcijos eksportuojama į šią šalį. Uždarėjo ekonomikos sektoriaus ekonominiai ryšiai su Rusija taip pat gana riboti: kiek daugiau Rusijos subjektams teikiama kelionių paslaugų, o finansinio tarpininkavimo, informacinių ir kitų paslaugų – labai nedaug.

Prastėjančias perspektyvas šalies prekybos partnerėse, esančiose Rytų Europoje, iš dalies atsveria atsigau-nanti ekonominė plėtra ES valstybėse. ES gerėja ekonominiai pasitikėjimo rodikliai, pradeda aktyvėti vidaus paklausa, pamažu juntami palankūs pokyčiai ir darbo rinkoje. Kai kurių Lietuvos pramonės šakų eksportas į ES, kurį laiką neaugęs, dabar vėl didėja. Vertinama, kad tokie palankūs ūkio raidos pasikeitimai ES nebus trumpalaikiai, taigi Lietuvos eksportas į šį regioną turėtų toliau nuosekliai didėti, palankiai veikdamas aktyvumą apdirbamojoje gamyboje. Bendrojo eksporto perspektyva dabar vis dėlto prastesnė, negu manyta. Šią peržiūrą tik nedaug lemia prastėjančios ūkio augimo perspektyvos Rusijoje. Svarbiausia priežastis yra prastėjanti naftos produktų gamybos padėtis: ši gamyba, paveikta nepalankios situacijos pasaulinėje naftos perdirbimo rinkoje, mažėja daug labiau, nei buvo tikimasi.

Ūkio augimą daugiausia lemia vidaus paklausa. Nors kai kurie pasitikėjimo rodikliai šiek tiek pablogėjo, kol kas sunku įžvelgti išorės aplinkos pasikeitimų poveikį privačiam vartojimui ar investicijoms. Mažmeninė prekyba, taigi ir privatus vartojimas, veikiama padidėjusių realiųjų darbo pajamų, kyla nemažai. Investicijos greičiausiai auga mažiau nei pernai, tačiau mažesnio jų augimo ir buvo tikimasi. Taigi, vidaus paklausos perspektyva kol kas iš esmės nesikeičia. Vis dėlto rizika, kad išlaidos privačiam vartojimui ir investicijoms augs mažiau, nei šiuo metu numatoma, yra padidėjusi. Šias išlaidas gali mažinti ne tik padidėjęs neapibrėžtumas atvirajame ekonomikos sektoriuje, galintis turėti poveikį darbo atlygio raidai, darbuotojų samdai ir investicijoms šio sektoriaus įmonėse, bet ir galintys pablogėti kitų įmonių bei namų ūkių lūkesčiai.

Prastesnė, nei laukta, Lietuvos eksporto raida ir mažiau palanki jo perspektyva lemia atsargesnę viso ūkio augimo prognozę. Numatoma, kad realusis BVP šiemet padidės 3,3 proc. (anksčiau prognozuota 3,6 %), o 2015 m. paaugš 3,6 proc. (anksčiau prognozuota 3,8 %). Nors augimo prognozė ir mažesnė, numatoma, kad ūkio aktyvumas toliau nuosekliai didės. Vidaus paklausa turėtų toliau palaipsniui augti, ją lems pajamų kaita. Prognozuojama, kad grynas eksportas bus prastesnis, nei manyta, tačiau neigiamas jo poveikis ūkio augimui vis dėlto nebus didelis.

Infliacija tebėra maža, ir jos prognozė nekinta. Numatoma, kad vidutinė metinė infliacija šiemet sudarys 0,9 proc., o kitąmet – 1,5 proc. Infliacijos sumažėjimą daugiausia nulėmusių kainų, sietinų su padėtimi pasaulio žaliavų rinkose, kaitos tendencijos ir toliau turėtų būti palankios vartotojams. Tarptautinės institucijos prognozuoja, kad pasaulinės maisto žaliavų kainos šiemet sumažės, o naftos ateities sandorių duomenys leidžia tikėtis, kad ši žaliava irgi atpigs. Ir toliau nesitikima, kad reikšmingas kainas didinantis spaudimas kiltų iš vidaus paklausos: BVP dabar artimas potencialiajam jo lygiui, o numatomas BVP augimas – įvertintam potencialiojo BVP augimui. Vienetinės darbo sąnaudos, 2013 m. pastebimiau paaugusios dėl minimaliojo darbo užmokesčio padidinimo, artimiausiais metais turėtų didėti kur kas mažiau, taigi ir nuo ekonomikos vidaus veiksmų labiau priklausoma infliacijos dalis – grynoji infliacija reikšmingai nepadidės.

Numatoma Lietuvos ekonomikos raida 2014–2015 m.

	2014 m. gegužės mėn. prognozė			2014 m. vasario mėn. prognozė		
	2013	2014*	2015*	2013*	2014*	2015*
Kainų ir sąnaudų kaita (% , pokytis per metus)						
Vidutinė metinė infliacija, apskaičiuota pagal SVKI	1,2	0,9	1,5	1,2	0,9	1,5
BVP defliatorius	1,7	1,1	1,3	1,6	1,1	1,3
Darbo užmokestis (kompensacija vienam dirbančiajam)	5,0	3,6	4,3	4,8	3,5	4,1
Importo defliatorius	-1,5	0,3	0,8	-1,5	0,1	0,8
Eksperto defliatorius	-1,4	0,6	0,9	-1,4	0,5	1,0
Ekonominis aktyvumas (palyginamosiomis kainomis; %, pokytis per metus)						
Bendrasis vidaus produktas	3,3	3,3	3,6	3,2	3,6	3,8
Privataus vartojimo išlaidos	4,7	3,5	3,6	4,3	3,5	3,6
Valdžios sektoriaus vartojimo išlaidos	1,9	1,7	1,7	2,1	1,7	1,7
Bendrojo pagrindinio kapitalo sudarymas	12,8	6,6	7,6	12,3	6,7	7,7
Prekių ir paslaugų eksportas	10,3	3,9	6,1	9,3	6,3	6,7
Prekių ir paslaugų importas	10,3	5,2	7,0	9,4	7,2	7,4
Darbo rinka						
Nedarbo lygis (vidutinis metinis; %, palyginti su darbo jėga)	11,8	10,4	9,2	11,8	10,4	9,2
Užimtųjų skaičius (% , pokytis per metus)	1,3	1,1	1,0	1,3	1,1	1,0
Išorės sektorius (% , palyginti su BVP)						
Prekių ir paslaugų balansas	1,1	0,2	-0,4	0,9	0,4	0,0
Einamosios sąskaitos balansas	1,5	0,0	-1,0	0,9	0,1	-0,6
Einamosios ir kapitalo sąskaitų balansas	3,7	2,2	1,1	3,1	1,9	1,3

* Prognozė.

I. TARPTAUTINĖ APLINKA

Pasaulio ekonomikos augimas 2013 m., palyginti su 2012 m., beveik nebelėtėjo, tačiau buvo silpnokas. Bendra pasaulio ūkio padėtis pradėjo gerėti 2013 m. antrąją pusę. Ją labiausiai gerino išsivysčiusios pasaulio valstybės: stiprėjo JAV ūkio augimas, nuo 2013 m. antrojo ketvirčio kilo ir euro zonos ekonomika (regione pasibaigė pusantrų metų užtrukusi recesija). Tendencijos besiformuojančios rinkos ekonomikos šalyse buvo blogesnės, iš jų bene labiausiai padėtis prastėjo Rusijoje.

Pasaulio ekonomika kyla gana lėtai, todėl pagrindiniai pasaulio centriniai bankai toliau įgyvendina skatinamąją pinigų politiką. Tiesa, JAV centrinis bankas pirmasis pradėjo keisti pinigų politikos kryptį: praėjusių metų pabaigoje Federalinė rezervų sistema priėmė sprendimą nuo 2014 m. sausio mėn. sumažinti savo vykdomų kiekybinio skatinimo programų apimtį. Šiuo metu tikimasi, kad programą vykdyti bankas baigs rudenį. Tačiau panašu, kad kiti svarbiausi pasaulio centriniai bankai pinigų politikos krypties dar nekeis. Pavyzdžiui, ECB pagrindinę palūkanų normą 2013 m. lapkričio mėn. sumažino iki dar niekada nebuvusio lygio – 0,25 proc., o euro zonoje labai sumažėjus infliacijai kyla daug diskusijų, kad reikia imtis papildomų skatinimo priemonių. Japonijos bankas vykdo 2013 m. pavasarį pradėtą vykdyti naują turto supirkimo programą, o jo vadovas teigia, kad apie skatinimo programų vykdymo pabaigą kalbėti per anksti, nes siekti banko tikslo – 2 proc. infliacijos dar tik įpusėta.

2013 m. euro zonos ekonominė padėtis po truputį gerėjo, ir ketvirtąjį ketvirtį, po beveik dvejų metų pertraukos, regiono BVP buvo didesnis nei prieš metus. Nors bendros nuotaikos dėl tolesnės ekonomikos raidos tapo palankesnės, o iš euro zonos šalių BVP šiemet turėtų labiau sumažėti tik Kipre, viso regiono ūkio plėtra dar kurį laiką bus lėta. Ją slopins anksčiau sukauptas didelis įsiskolinimas valdžios ir privačiajame sektoriuose, labai aukštas nedarbo lygis, gana sunkiai įgyvendinamos struktūrinės reformos, taip pat ir ypač maža infliacija euro zonoje. Pažeidžiamiausioms šalims sunku atgauti konkurencingumą, kai infliacija jose yra nedaug mažesnė už infliaciją jų eksporto rinkose – kitose euro zonos valstybėse. Pastaruoju metu neapibrėžtumą dėl tolesnės euro zonos ūkio raidos padidino ir geopolitinė įtampa, susijusi su Rusija, kuri yra svarbi regiono prekybos partnerė, ypač dėl euro zonos šalių iš šios valstybės importuojamų energijos žaliavų.

Sprendžiant regiono problemas, ES institucijų toliau buvo priimami svarbūs politiniai sprendimai, nemažai jų susiję su kuriama bankų sąjunga. 2013 m. spalio mėn. buvo oficialiai patvirtintas susitarimas dėl pirmojo bankų sąjungos elemento – bendro priežiūros mechanizmo, pradėsiančio veikti 2014 m. lapkričio mėn. Dėl antrojo bankų sąjungos elemento – bendro pertvarkymo mechanizmo preliminariai susitarta 2014 m. kovo mėn., o reikalingi teisės aktai Europos Parlamente priimti balandžio mėn. Dabartiniu susitarimu numatyta įkurti bendrą bankų pertvarkymo įstaigą ir pertvarkymo fondą. Taip siekiama užtikrinti, kad šalies, dalyvaujančios bendrame priežiūros mechanizme, probleminių bankų pertvarkymas būtų geriau koordinuojamas, efektyvesnis ir lengviau įgyvendinamas. 2013 m. pabaigoje ES valstybės narės sutarė ir dėl indėlių garantijų sistemos. Numatyta tokias šalių sistemas suderinti, tačiau jos ir toliau bus nacionalinės.

JAV ekonomikos augimas labiau atsigausti pradėjo 2013 m. antrąją pusę, tačiau 2014 m. pirmojo ketvirčio išankstiniai duomenys buvo prastesni, nei tikėtasi. Pastaruoju metu gerėjo darbo rinkos padėtis, maždaug dešimtadaliu per metus kilo JAV būsto kainos, buvo lengvinamos skolinimo sąlygos šalies verslui ir gyventojams. Tikimasi, kad JAV ekonomikos plėtra 2014–2015 m. spartės, palankesnė raida numatoma ir dėl to, kad pagaliau priimti fiskalinės politikos sprendimai. 2013 m. gruodžio mėn., t. y. pavėlavus daugiau nei dviem mėnesiais, šalies valdžios

2013 m. pasaulio ūkis kilo lėtai, bet antrąjį pusmetį padėtis pradėjo gerėti. Labiausiai prie to prisidėjo išsivysčiusios pasaulio valstybės.

1 lentelė. Kai kurių išsivysčiusių ir besiformuojančios rinkos ekonomikos šalių BVP kaita ir infliacija

	2013	2014*	2015*
Realiojo BVP pokytis, proc.			
Išsivysčiusios šalys	1,3	2,2	2,3
JAV	1,9	2,8	3,0
Euro zona	-0,5	1,2	1,5
Besiformuojančios rinkos ekonomikos šalys	4,7	4,9	5,3
Kinija	7,7	7,5	7,3
Rusija	1,3	0,2**	1,0**
Infliacija, proc.			
Išsivysčiusios šalys	1,4	1,5	1,6
JAV	1,5	1,4	1,6
Euro zona	1,3	0,9	1,2
Besiformuojančios rinkos ekonomikos šalys	5,8	5,5	5,2
Kinija	2,6	3,0	3,0
Rusija	6,8	5,8	5,3

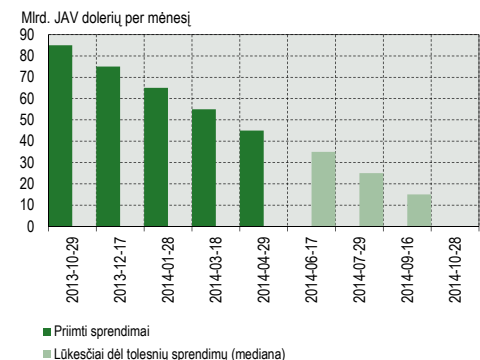
Šaltinis: TVF.

* Prognozės.

** Prognozės, pateiktos 2014 m. TVF misijos Rusijoje baigiamajame pranešime.

Federalinė rezervų sistema pirmoji iš pagrindinių pasaulio centrinių bankų pradėjo keisti pinigų politikos kryptį. 2014 m. sausio mėn. pradėta mažinti kiekybinio skatinimo programų apimtį.

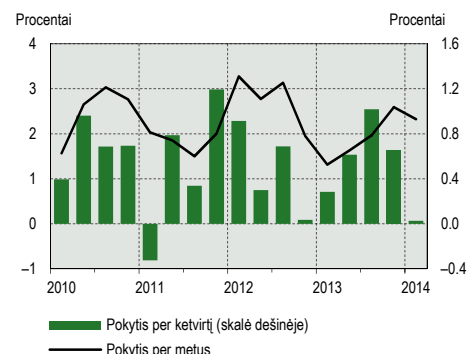
1 pav. Federalinės rezervų sistemos priimti sprendimai ir lūkesčiai dėl kiekybinio skatinimo programų apimties

Šaltiniai: Federalinė rezervų sistema ir Niujorko federalinis rezervų bankas.

JAV ūkio padėtis yra gera, 2013 m. antrąją pusę paspartėjęs ekonomikos augimas turėtų dar padidėti artimiausiais metais.

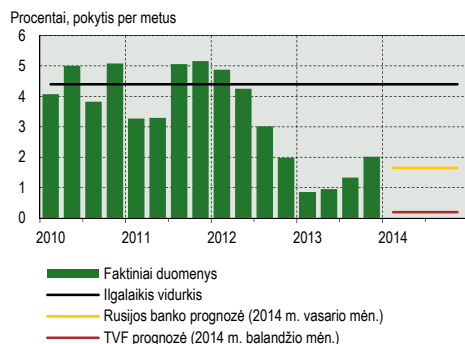
2 pav. JAV realiojo BVP raida

Šaltinis: JAV Ekonominės analizės biuras.

Rusijos ūkio augimas silpnas, o naujausiose prognozėse numatoma dar lėtesnė raida. Pagrindinė tokių prognozių priežastis – Rusijos ir Ukrainos konfliktas.

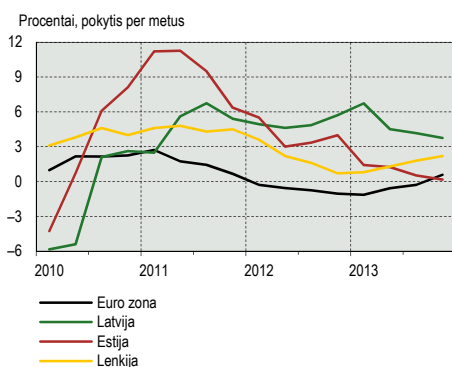
3 pav. Rusijos realiojo BVP kaita ir prognozės

Šaltiniai: Rusijos federalinė statistikos tarnyba, Rusijos bankas, TVF ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Latvijoje, Estijoje ir Lenkijoje ūkio raidos tendencijos buvo nevienodos. Estijos ūkio plėtra labai sulėtėjo, Latvijos ekonomika kyla lėčiau, bet vis dar sparčiau, o Lenkijos ūkis vis labiau atsigauja. Prastesnė Rusijos padėtis dėl glaudžių ekonominių ryšių Baltijos valstybes paveiks labiau negu Lenkiją.

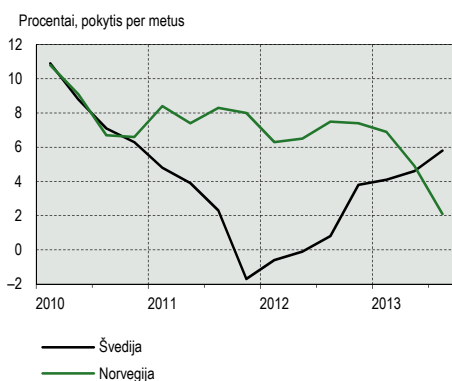
4 pav. Svarbių Lietuvos eksporto partnerių – euro zonos, Latvijos, Estijos ir Lenkijos – realiojo BVP raida

Šaltinis: Eurostatas.

Palankesnėms ūkio raidos tendencijoms Švedijoje ir Norvegijoje nemažą riziką kelia būsto rinkos raida. Norvegijoje 2013 m. antrąjį pusmetį prasidėjo būsto kainų korekcija, o Švedijoje riziką didina aukštos ir tebekylančios būsto kainos.

5 pav. Būsto kainų pokyčiai Švedijoje ir Norvegijoje

Šaltinis: Eurostatas.

atstovai sutarė dėl 2014 ir 2015 fiskalinių metų JAV federalinio biudžeto, o 2014 m. vasario mėn. apytikriai metams, t. y. iki 2015 m. kovo 15 d., panaiškino JAV skolos viršutinę ribą.

Rusijos ūkio perspektyvos toliau prastėja, pastaruju metu pagrindinė prastėjimo priežastis buvo Rusijos ir Ukrainos konfliktas. Per 2013 m. Rusijos BVP augo vos 1,3 proc. – daugiau nei tris kartus lėčiau, negu jam buvo įprasta augti pastarąjį dešimtmetį. Nors tikėtasi, kad, veikiamas palankesnės pasaulio ekonomikos raidos, 2014 m. Rusijos ūkis kils sparčiau, pastaruju metu tokia perspektyva vis mažiau tikėtina. 2014 m. pradžioje kilęs konfliktas su Ukraina gerokai padidino neapibrėžtumą dėl tolesnių ūkio raidos tendencijų: Rusijos kariniai veiksmai neigiamai veiks šalies finansų rinką ir rublio kursą, paskatino užsienio kapitalo traukimąsi. Vien per 2014 m. pirmąjį ketvirtį iš Rusijos pasitraukė apie 50 mlrd. JAV dolerių privataus kapitalo, o ši suma gana artima 60 mlrd. JAV dolerių – tiek privataus kapitalo iš šalies pasitraukė per visus 2013 m. Nors kol kas sankcijos, kurias Rusijai pritaikė ES ir JAV, yra labiau politinės ir reikšmingesnio poveikio Rusijos ūkio raidai nedarys, gerokai krito pasitikėjimas ir padidėjo bendras neapibrėžtumas. Be to, vidaus paklausą stabdys ir šalies centrinio banko sprendimas dėl silpnėjančio rublio kurso bei didelės infliacijos gerokai pakelti palūkanų normą. Todėl naujausiose prognozėse numatoma, kad Rusijos ekonomika šiais metais kils panašiai, kaip ji kilo 2013 m., arba dar lėčiau.

Kitose svarbiausiose Lietuvos eksporto partnerėse – Estijoje, Latvijoje ir Lenkijoje – ūkio raidos tendencijos gerokai skiriasi. Estijos ekonomikos augimas 2013 m. labai sulėtėjo, o paskutinį ketvirtį ji beveik nekilo. Mažą ūkio augimą labiausiai lėmė lėčiau augusi paklausa šios šalies eksporto rinkose. Latvijos ekonomikos augimas taip pat buvo lėtesnis, bet jos BVP vis dar kilo greičiausiai iš visų ES valstybių. Nors tikėtasi, kad šių šalių ūkį 2014 m. teigiamai veiks sparčiau kylanti užsienio paklausa, ypač – atsigaujanti euro zonos ekonomika, tačiau įvykiai Rusijoje gerokai padidino neapibrėžtumą dėl tolesnės ūkio raidos. Lenkijos ūkio augimas, kitaip nei Baltijos šalių, spartėja. Jį teigiamai veikia vidaus paklausa. Lenkijos ūkio raidos perspektyva yra palankesnė ir dėl to, kad šalis gerokai mažiau nei Latvija ir Estija yra priklausoma nuo Rusijos ūkio raidos.

Skandinavijos valstybių, kurios yra svarbios Lietuvos finansų sistemai, ūkio raida nebuvo sparti. Geriausia padėtis buvo Švedijoje: jos ekonomikos plėtra, sulėtėjusi 2013 m. viduryje, paskutinį ketvirtį gana netikėtai paspartėjo. Spartesnę augimą lėmė privatus vartojimas; jis turėtų ir toliau didėti, nes bus teigiamai veikiamas mažos infliacijos, gerėjančios darbo rinkos padėties ir planuojamos toliau vykdyti skatinamosios fiskalinės politikos. Didžiausia rizika Švedijos ūkio raidai yra didelis privačiojo sektoriaus įsiskolinimas ir tolesnis jau ir taip aukštų būsto kainų kilimas. Todėl šalies centrinis bankas, siekdamas sulėtinti paskolų augimą, sugriežtino ir planuoja toliau griežtinti būsto paskolų teikimo reikalavimus. Norvegijos ūkio plėtra praėjusiais metais gerokai sulėtėjo, svarbiausios priežastys – kritęs eksportas ir kur kas lėtesnis namų ūkių vartojimo augimas. Kaip ir Švedijoje, tolesnei Norvegijos ūkio plėtrai nemažą riziką kelia privačiojo sektoriaus skolos lygis. Be to, 2013 m. antrąjį pusę šalyje prasidėjo būsto kainų korekcija; numatoma, kad ji nekilnojamojo turto rinkoje vyks ir 2014 m. Mažas ir atviras Danijos ūkis, stipriai priklausomas nuo euro zonos ekonominės situacijos, 2013 m. antrąjį pusę dar tik pradėjo atsigauti. Tikimasi, kad šiais metais Danijos ekonomika kils, veikiamas palankesnės pasaulio ūkio raidos. Suomijos ūkio padėtis yra prasčiausia iš Skandinavijos valstybių. Šalies ekonomiką neigiamai veikia menka tiek išorės, tiek vidaus paklausa. Gyventojų perkamąją galią slopina lėtai kylantis darbo užmokestis, po truputį didėjantis nedarbo lygis ir fiskalinės konsolidacijos priemonės, kurias 2013 m. taikė ir šiemet planuoja toliau taikyti šalies vyriausybė.

II. REALUSIS SEKTORIUS

Lietuvos ekonomika tebeauga tvariai ir palyginti sparčiai. Tai leido 2013 m. pabaigoje beveik visiškai panaikinti nuosmukio metu susidariusį neigiamą BVP atotrūkį nuo potencialiojo BVP lygio. Ekonomikos augimą, ypač 2013 m. antrąją pusę, skatino suaktyvėjusi vidaus paklausa: sparčiau augo tiek namų ūkių vartojimas, tiek investicijos. Vidaus paklausa iš dalies kompensavo nepalankią grynojo eksporto įtaką, susidariusią dėl kur kas lėtesnio eksporto augimo. Tokios konjunktūros pakako, kad Lietuvos ekonomika tebebūtų viena sparčiausiai augančių ES.

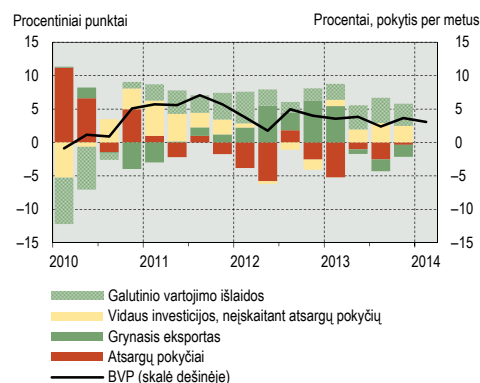
Jau kurį laiką vyraujantis gana didelis gamybinių pajėgumų panaudojimo lygis kartu su palankiai vertinama pasaulio ekonominės raidos perspektyva laikytini vienais pagrindinių veiksnių, skatinusių įmones investuoti. Materialinių investicijų duomenys rodo, kad investicijos į gamybos priemones ir pastatus didėjo daugelyje ekonominių veiklų. Ypač sparčiai jos augo veiklose, kurių kapitalo ir produkcijos santykis jau 2012 m. buvo bene žemiausio lygio nuo duomenų skelbimo pradžios. Didžioji dalis šių investicijų buvo finansuojamos nuosavomis arba ES fondų lėšomis. Antrojeje metų pusėje reikšmingai didėjo ir investicijos į civilinius–inžinerinius statinius, ypač į kelių ir geležinkelių infrastruktūrą. Šios investicijos labiausiai priklauso nuo valstybės sektoriaus priimamų sprendimų. Pažymėtina, kad jos reikšmingai didino ir statybos veiklos aktyvumą. Vertinant tolesnę investicijų raidą, susiduriama su didesniu neapibrėžtumu. Susidariusi išskirtinė padėtis Rytų Europos valstybėse gali neigiamai paveikti įmonių lūkesčius dėl tolesnės ekonomikos plėtros ir jų investicinius sprendimus. Vis dėlto tikimasi, kad investicijos trumpuoju laikotarpiu didės ir toliau, tačiau jų plėtra turėtų būti vangesnė nei 2013 m.

Palanki darbo rinkos raida, maža infliacija ir optimistinės gyventojų nuotaikos teigiamai veikė privatųjį vartojimą. Sparčiau augę užimtumas ir darbo užmokestis reikšmingai padidino reguliariųjų darbo pajamų fondą – svarbiausią namų ūkių disponuojamų pajamų dedamąją. Reguliariosios darbo pajamos namų ūkių polinkiu vartoti daro bene didžiausią poveikį iš visų namų ūkių disponuojamų pajamų rūšių. Namų ūkiai vartojimą didino ne tik mažiau taupydami, bet ir ne taip aktyviai mažindami įsipareigojimus PF]. Privataus vartojimo raida atitiko ir namų ūkių nuotaikų kaitą: kaip rodo vartotojų nuomonių tyrimo rodikliai, jos buvo ypač pozityvios. Pavyzdžiui, tiek vartotojų pasitikėjimo rodiklio reikšmė, tiek namų ūkių finansinės padėties vertinimas 2013 m. pabaigoje buvo pakilę į aukščiausią lygį nuo ekonomikos nuosmukio pradžios. Dėl tolesnės namų ūkių vartojimo raidos, kaip ir dėl investicijų kaitos, dabar daugiau neapibrėžtumo. Besikeičiantis ekonominės perspektyvos vertinimas gali neigiamai paveikti namų ūkių lūkesčius, o tai sumažintų jų paskatas vartoti. Vis dėlto naujaisi didesnio dažnio (mėnesiniai) ekonominiai rodikliai plėtros tendencijų pablogėjimo kol kas nerodo.

Atsigauanti vidaus paklausa ir nepalanki pasaulinės naftos produktų rinkos raida buvo pagrindiniai veiksniai, lėmę, kad 2013 m. antroje pusėje grynasis eksportas mažino BVP. Atsigauanti vidaus paklausa didino importo, ypač gamybos priemonių ir vartojimo prekių, augimą, o nepalanki pasaulinės naftos produktų rinkos raida mažino eksporto plėtrą. Pastebėtina, kad nebebuvo 2012 m. pabaigoje ir 2013 m. pradžioje buvusio žemės ūkio derliaus teigiamo poveikio eksportui. Jo neliko dėl šiek tiek sumenkusios augalininkystės produkcijos, ypač javų ir perdirbimui skirtų augalų, kurių didžiąją dalį sudaro rapsai. Minėti vidaus paklausos pasikeitimai ir situacija pasaulinėje naftos produktų rinkoje (išsamesnė šio veiksnio analizė pateikta IV sk.) turės lemiamą poveikį grynojo eksporto raidai ir 2014 m.

2013 m. vidaus paklausa buvo pagrindinis ekonomikos augimo veiksnys.

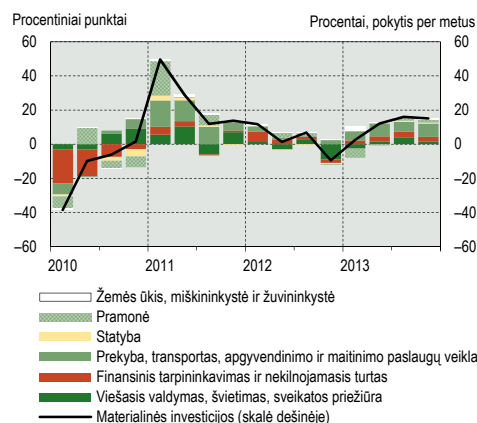
6 pav. Išlaidų metodu įvertinto realiojo BVP kaitos veiksniai

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Investicijos didėjo daugelyje ekonominių veiklų.

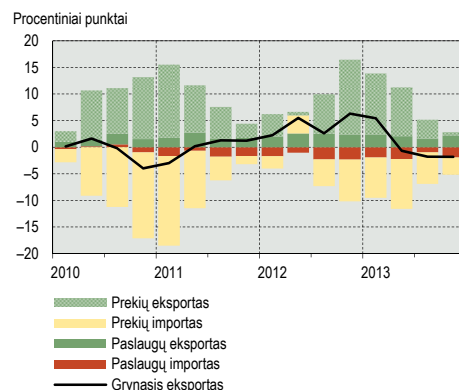
7 pav. Materialinės investicijos pagal ekonominę veiklą (palyginamosiomis kainomis)

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir Lietuvos banko skaičiavimai.

2013 m. antroje pusėje grynasis eksportas mažino BVP, tokia šio rodiklio kaita paskutinį kartą buvo stebėta 2011 m. pradžioje.

8 pav. Realiojo prekių ir paslaugų grynojo eksporto įtaka metiniam BVP augimui

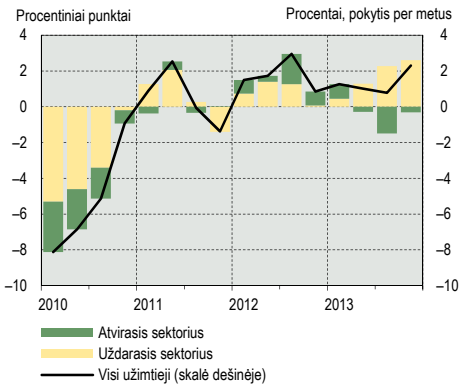

Šaltiniai: Eurostatas ir Lietuvos banko skaičiavimai.

III. DARBO RINKA

Vidaus paklausos plėtra lemia tai, kad prie užimtumo augimo labiausiai prisideda ekonomikos uždarusis sektorius.

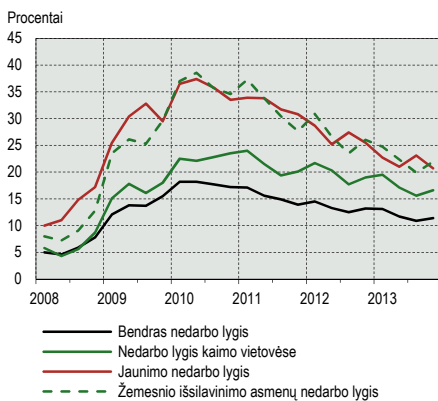
9 pav. Užimtieji atvirajame ir uždaramajame sektoriuose

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Nors jaunimo ir žemesnio išsilavinimo asmenų nedarbo lygiai bei nedarbo lygis kaimo vietovėse pastebimai mažėja, šie lygiai tebėra aukšti.

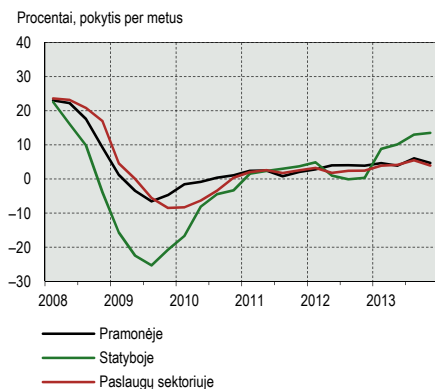
10 pav. Nedarbo lygis

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Darbo užmokesčio augimas statybų sektoriuje paspartėjo labiau, nei tai paaiškintina minimaliojo darbo užmokesčio pakėlimu.

11 pav. Darbo užmokeskis

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Ekonomikos augimą labiau lemia vidaus paklausa, taigi sparčiai daugėja užimtųjų su vidaus rinka susijusiose ekonominėse veiklose. 2013 m. antrąją pusę užimtumas augo 1,5 proc. – kiek sparčiau nei pirmąją (1,1 %). Didžiausią poveikį užimtumui darė statybų sektoriaus atsigavimas: plečiantis šio sektoriaus darbų apimtims, jame sparčiai daugėjo ir užimtųjų. Pastebimai prie užimtumo augimo prisidėjo ir paslaugų sektorius: nuo ekonomikos atsigavimo pradžios lėtai augęs, 2013 m. antrąją pusę dirbančiųjų šiame sektoriuje skaičius augo sparčiau. Tiesa, nemažą dalį šio spartėjimo lėmė vienkartinis veiksnys – antrąjį pusmetį šalis pirmininkavo ES Tarybai. Atvirasis sektorius, t. y. apdirbamoji gamyba ir žemės ūkis, pastaruju metu užimtumą veikė neigiamai. Apdirbamosios gamybos, išskyrus naftos perdirbimą, augimas praėjusiais metais buvo gerokai lėtesnis nei anksčiau. Šis sulėtėjimas, matyt, turėjo poveikį ir užimtumui: 2013 m. pirmąją pusę užimtumo augimas sulėtėjo, o antrąją užimtųjų buvo mažiau nei prieš metus.

Sparčiau gausėjant užimtųjų, šiek tiek pastebimiau mažėjo nedarbo lygis. 2013 m. antrąją pusę nedarbo lygis sudarė 11,2 proc. ir buvo 1,7 proc. punkto mažesnis nei atitinkamu 2012 m. laikotarpiu. Nuo ekonomikos atsigavimo pradžios mažėjęs gana lėtai, labiau krito nedarbo lygis kaimo vietovėse (vis dėlto jis buvo beveik dvigubai didesnis nei miestuose). Mažėjo ir jaunimo bei žemesnio išsilavinimo asmenų nedarbo lygiai. Vis dėlto jie tebėra aukšti – daugiau kaip po 20 proc. Pastaruju metu bedarbių skaičių reikšmingai mažino statybų sektorius: daugėjant užimtųjų, sparčiai mažėjo bedarbių, anksčiau dirbusių šiame sektoriuje.

Padidintas minimalusis darbo užmokeskis lėmė sparčiausią nuo ekonomikos atsigavimo pradžios darbo užmokesčio kilimą. 2013 m. antrąją pusę metinis darbo užmokesčio augimas sudarė 5,5 proc. ir buvo kiek spartesnis nei pirmąją (4,5 %). Spartų darbo atlygio augimą lėmė 2013 m. sausio mėn. 17,6 proc. (nuo 850 iki 1 000 Lt) padidintas minimalusis darbo užmokeskis. Skaičiuojant procentine išraiška, šis minimaliojo darbo užmokesčio pakėlimas laikytinas didžiausiu nuo 1998 m. Tikėtina, jis darbo užmokesčiui darė ir netiesioginį poveikį, t. y. padidėjo ir kiek daugiau nei 1 000 litų uždirbančių darbuotojų darbo atlygis. Jis galėjo didėti siekiant, kad aukštesnės kvalifikacijos darbuotojai uždirbtų daugiau nei žemesnės kvalifikacijos darbuotojai. Spartesnį darbo užmokesčio augimą lemia ir su minimaliuoju darbo užmokesčiu nesusiję veiksniai. Pavyzdžiui, darbo užmokeskis pastebimai kyla statybų sektoriuje: iki minimaliojo darbo užmokesčio padidėjimo augęs apie 2 proc., 2013 m. antrąją pusę čia jis padidėjo 13,3 proc. Tokio spartaus augimo negalima paaiškinti vien tik padidintu minimaliuoju darbo užmokesčiu, nes darbuotojų, gaunančių tokį atlygį, dalis statybų sektoriuje nėra išskirtinė. Tikėtina, kad didelę dalį spartaus darbo užmokesčio kilimo šiame sektoriuje lemia sektoriaus atsigavimas.

Jei ekonomikos augimą ir toliau skatins vidaus paklausa, padėtis darbo rinkoje ir toliau turėtų gerėti. Pernykštis statybų sektoriaus atsigavimas sutapo su pastebimai paaugusiais šio sektoriaus pasitikėjimo rodikliais. Šių metų pradžioje jie gerėjo toliau ir buvo aukštesni nei 2013 m. Užimtumui statybų sektoriuje teigiamą poveikį darys ir prasidėjusi daugiabučių namų renovacija. Užimtumo paslaugų sektoriuje perspektyvas reikėtų vertinti atsargiau, nes pirmininkavimo ES Tarybai poveikis užimtumui buvo laikinas.

IV. IŠORĖS SEKTORIUS¹

Prekių eksporto raida prastesnė tiek dėl silpnesnės ekonominės plėtros užsienio prekybos partnerėse, tiek dėl nepalankių pasikeitimų kai kurių produktų rinkose. 2013 m. eksportas augo bent du kartus lėčiau nei ankstesnius trejetą metų, o laikotarpio pabaigoje jo metinis pokytis tapo neigiamas. Tai lėmė vis dar slopi užsienio paklausa, nepalanki situacija naftos produktų ir trąšų rinkose, kritusios grūdų kainos. Naftos produktai, trąšos ir grūdai sudaro daugiau negu ketvirtadalį viso prekių eksporto, todėl antrąjį pusmetį, reikšmingai sumažėjus jų užsienio prekybos vertei, viso prekių eksporto raida pastebimai prastėjo. Trečiąjį ketvirtį eksportas per metus paaugo vos keliais procentais (3,4 %), o ketvirtąjį – sumažėjo (3,4 %)². 2013 m. antrąją pusę Rusijos tarnybų taikytas ribojimas eksportuoti pieno produktus ir išplėstinė lietuviško transporto priemonių patikra minėto laikotarpio bendrą eksporto raidą paveikė nedaug.

Lietuviškos kilmės eksportas mažėja, o reeksportas, kaip ir anksčiau, pastebimai auga. Lietuviškos kilmės prekių eksporto raida trečiąjį ir ketvirtąjį ketvirčius nuosekliai prastėjo. Tiesa, iš esmės visą nuosmukį lėmė minėtas naftos produktų, trąšų ir grūdų poveikis. Labiausiai eksporto raidą paveikė 2013 m. antrojoje pusėje, ypač ketvirtąjį ketvirtį, sumažėjusios naftos perdirbimo maržos Europoje, dėl to akinės bendrovės „ORLEN Lietuva“ pagaminamos produkcijos nominalusis eksportas antrąjį pusmetį buvo maždaug 15 proc. mažesnis negu prieš metus. Tokį kryptį panašiai lėmė tiek mažesnės paskatos eksportuoti (taigi ir mažesni eksportuojamos produkcijos kiekiai), tiek kainos. Be to, 2013 m. antrąją pusę dalis trąšų gamintojų dėl kritusių produkcijos kainų ir brangių žaliavų mažino gamybos mastus. Tai lėmė, kad šalies trąšų eksportas minėtu laikotarpiu sumažėjo daugiau negu 40 proc. per metus. Mažesni grūdų nominalųjį eksportą daugiausia lėmė kainų poveikis. Kitų lietuviškos kilmės prekių eksportas iš esmės atitiko užsienio paklausą, t. y. jo plėtra buvo nuosaiki, bet stabili. Pabrėžtina, kad reeksporto tendencijos buvo daug palankesnės. Tai iš dalies rodė, kad didžiausios reeksporto rinkos (žr. 1 intarpą), t. y. Rusijos, ekonomikos sulėtėjimo poveikis nėra didelis, bet tikėtina, kad ateityje situacija bus prastesnė.

Numatyti tolesnę eksporto raidą ypač sunku dėl sudėtingos geopolitinės padėties. Apžvalgoje jau minėtas Rusijos ir Ukrainos konfliktas gali turėti neigiamą poveikį Lietuvos eksportuotojams. Lietuvos eksporto į Rusiją raida gali būti paveikta ir tikslingais ribojimais. Papildomas neigiamas veiksnys yra nuvertėjusi Rusijos (kaip, beje, ir kitų NVS šalių) valiuta, tai prisideda prie mažesnio Lietuvos pramonės produkcijos konkurencingumo šioje rinkoje. Vis dėlto Rusijai parduodama mažiau negu 5 proc. lietuviškos kilmės produkcijos, todėl sukurtimui šioje rinkoje Lietuvos gamintojams nebūtų tokie pavėkūs kaip reeksportui. Taip pat tikėtina, kad dėl pradedančių atsigausti euro zonos šalių rinkų gerės lietuviškos kilmės prekių eksporto raida. Tiesa, jei iš esmės nepasikeis situacija naftos produktų rinkoje, sunku tikėtis, kad bus grįžta prie reikšmingo augimo.

Einamoji sąskaita 2013 m. buvo su pertekliumi, jis sudarė 1,5 proc. BVP. Einamosios sąskaitos balansą, palyginti su 2012 m., teigiamai paveikė didesnis paslaugų ir einamųjų pervedimų perteklius (atitinkamai padidėjo 29 ir 49 %), o užsienio prekybos prekėmis ir pajamų balansai iš esmės nesikeitė. Antrąjį pusmetį bendras einamosios sąskaitos perteklius buvo mažesnis nei pirmąjį, o raida tolygesnė. Prie svyravimų daugiau prisidėjo užsienio prekyba prekėmis – dėl jau aptartų naftos produktų ir trąšų gamybos raidos veiksnių.

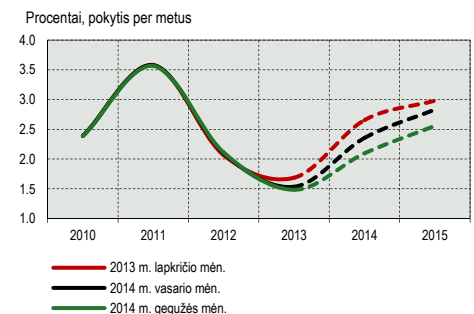
Lietuviškos kilmės prekių eksporto mažėjimą ypač lemia naftos produktų, trąšų ir grūdų eksportas.

12 pav. Lietuviškos kilmės prekių eksporto kaitos veiksniai (3 mėn. slenkamoji suma)

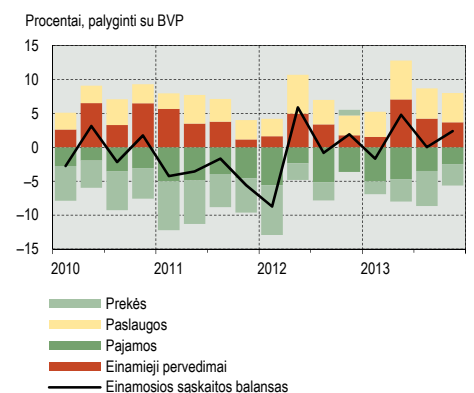
Lietuvos prekių ir paslaugų užsienio paklausos perspektyva vertinama atsargiau, tačiau vis dar tikimasi spartėjimo.

13 pav. Pagrindinių Lietuvos eksporto partnerių realiojo BVP prognozių kaita

2013 m. einamoji sąskaita buvo su pertekliumi.

14 pav. Einamosios sąskaitos balanso sudedamosios dalys

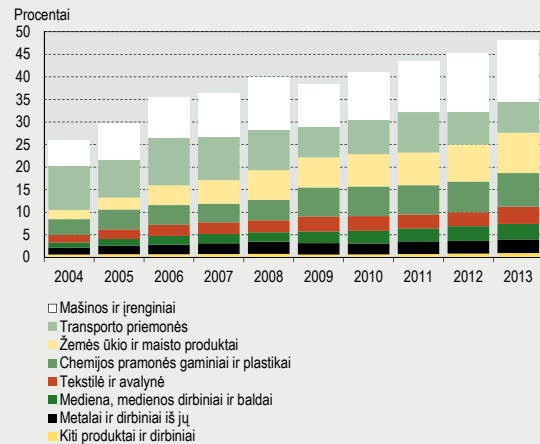
¹ Šioje dalyje apžvelgiami nominalieji užsienio prekybos rodikliai.

² Pabrėžtina, kad kainos minimumu laikotarpiu turėjo gana reikšmingą poveikį prekių eksporto raidai, t. y. dėl kainų poveikio 2013 m. trečiąjį ir ketvirtąjį ketvirčius prekių eksporto metinis pokytis buvo atitinkamai 2,3 ir 4,2 proc. p. mažesnis.

1 intarpas. Lietuvos reeksporto struktūra ir dinamika

Ekonominėje literatūroje reeksportas apibrėžiamas kaip užsienyje pagamintos prekės, kurios šalies eksportuojamos tokios pačios būklės, kaip buvo importuotos. Nors reeksportas įtraukiamas į eksporto ir importo srautus, jo kaitos tendencijas lemiantys veiksniai iš dalies skiriasi nuo lietuviškos kilmės eksportui įtaką darančių veiksnių. Pavyzdžiui, lietuviškos kilmės prekių eksportui įtakos turi Lietuvos vienetinių darbo sąnaudų kaita, o reeksportui šio veiksnio įtaka mažiau svarbi. Kadangi reeksportuojamos prekės gaminamos ne Lietuvoje, jos iš dalies iškreipia tiek eksporto konkurencingumą, tiek eksporto struktūrinių rodiklių analizę. Norint geriau suvokti reeksporto poveikį eksportui, svarbu panagrinėti reeksporto struktūrą ir dinamiką, toks ir yra šio interpo tikslas¹.

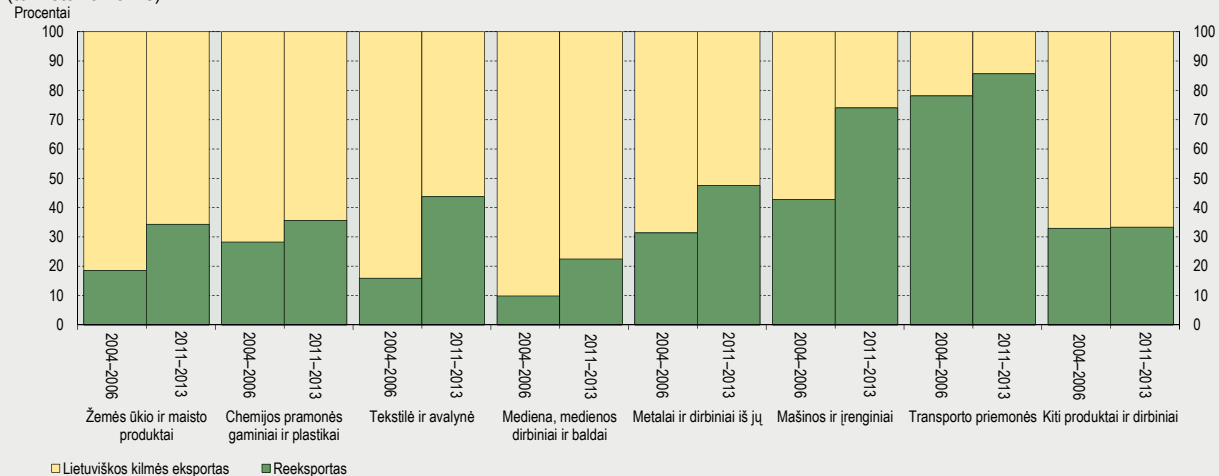
A pav. Reeksporto dalis visame prekių eksporte pagal produktus (to meto kainomis)

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir Lietuvos banko skaičiavimai.

B pav. Eksporto pagal prekių grupes struktūra ir kaita

(to meto kainomis)

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Eksporto duomenų analizė rodo, kad nuo 2004 m. iki 2013 m. reeksporto dalis visame prekių eksporte nuolat augo (žr. A pav.). Išimtis yra tik 2009 m., tada ji šiek tiek sumažėjo. Analizuojamo laikotarpio pradžioje sudarė 26 proc. viso prekių eksporto, per dešimtmetį reeksporto dalis padidėjo iki daugiau nei 48 proc. Prie sparčios reeksporto plėtros labiausiai prisidėjo žemės ūkio bei maisto produktų, mašinų bei įrenginių ir chemijos pramonės gaminių bei plastikų reeksportas. Šių prekių reeksportas analizuojamo laikotarpio pabaigoje (2011–2013 m.) sudarė ir viso prekių eksporto reikšmingą dalį: mašinų ir įrenginių reeksportas – 12,7, žemės ūkio ir maisto produktų – 8,2, chemijos pramonės gaminių ir plastikų – 6,9 proc. Iš bendros reeksporto augimo tendencijos išsiskyrė tik mažai teaugęs transporto priemonių reeksportas. Šių produktų reeksporto dalis visame prekių eksporte sumažėjo nuo beveik 10 (2004–2006 m.) iki beveik 8 proc. (2011–2013 m.).

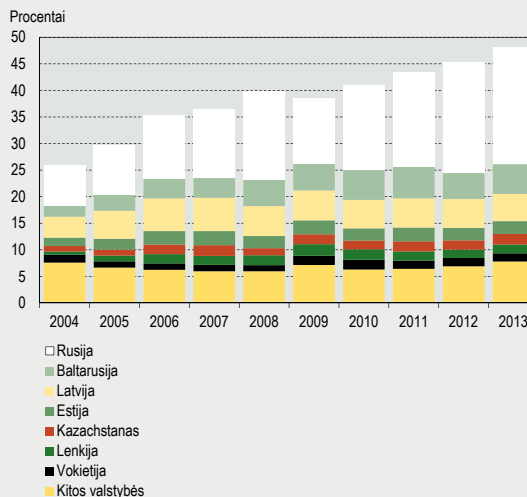
Reeksporto dalies augimas pastebimas ne tik vertinant bendras reeksporto ir lietuviškos kilmės eksporto tendencijas, bet ir nagrinėjant išsamesnius duomenis (žr. B pav.). Ypač sparčiai didėjo reeksporto dalis mašinų ir įrenginių eksporte. Analizuojamo laikotarpio pradžioje (2004–2006 m.) sudarė beveik 43 proc., laikotarpio pabaigoje (2011–2013 m.) ji padidėjo iki 74 proc. Labiausiai prie tokio padidėjimo prisidėjo tokių prekių, kaip katilai (boileriai), elektros mašinos ir įrenginiai, garso įrašymo ir atkūrimo aparatai, bei šių prekių sudedamųjų dalių reeksportas. Ypač stiprus reeksporto dalies augimas, beveik 28 proc. p., buvo tekstilės ir avalynės. Šių prekių reeksportas analizuojamo laikotarpio pabaigoje sudarė beveik 44 proc. viso eksporto. Labiausiai tekstilės ir avalynės reeksporto dalis augo dėl drabužių ir jų priedų bei avalynės reeksporto. Kitų prekių grupių – žemės ūkio bei maisto produktų, medienos, medienos dirbinių bei baldų ir metalų bei dirbinių iš jų – reeksporto dalis per analizuojamą laikotarpį padidėjo 10–16 proc. p. Pirmųjų dviejų prekių grupių reeksporto dalis analizuojamam laikotarpiui nuolat didėjo, o paskutinės prekių grupės reeksporto dalies augimas 2007–2011 m. buvo sustojęs, tačiau 2012 m. vėl pradėjo didėti. Medienos, medienos dirbinių bei baldų reeksportą skatino visu analizuo-

jamu laikotarpiu tolygiai didėjęs trijų prekių grupių reeksportas: baldų, įskaitant patalynę ir čiužinius; popieriaus bei kartono; medienos, medienos dirbinių bei medžio anglių. Žemės ūkio ir maisto produktų grupei priskiriamų prekių tolygiaus reeksporto augimo nebuvo, skirtingais metais prie reeksporto dalies didėjimo prisidėdavo vis kiti produktai. Vis dėlto reikšmingiausiai per analizuojamą laikotarpį reeksporto dalį padidino valgomieji vaisiai ir daržovės bei riešutai, kiek mažiau – nealkoholiniai ir alkoholiniai gėrimai. Tuo metu metalų ir dirbinių iš jų reeksporto dinamikai svarbiausi buvo juodieji metalai ir dirbiniai iš šios žaliavos. Kitų prekių grupių – chemijos pramonės gaminių bei plastikų, transporto priemonių – reeksporto dalis visame šių prekių eksporte taip pat didėjo, tačiau nedaug.

Vertinant reeksporto struktūrą pagal prekybos partneres, pastebėtina, kad jos geografiškai artimos Lietuvai ir kad svarbiausios reeksporto rinkos analizuojamu laikotarpiu kito nedaug. Didžiausia reeksporto dalis tenka Rusijos rinkai, 2011–2013 m. į šią rinką buvo išvežama beveik 45 proc. visos reeksportuojamos produkcijos. Minėtu laikotarpiu nemaža dalis reeksportuojamos produkcijos buvo išvežta ir į Baltarusiją (12 %), Latviją (12 %) ir Estiją (5 %). Reeksportas į visas šias rinkas gana panašus, vyravo mašinų bei įrenginių, antžeminių transporto priemonių, plastikų bei jų dirbinių ir farmacijos produktų reeksportas. Kaip vienintelę reikšmingą išimtį galima paminėti valgomąsias daržoves ir vaisius – jie daugiausia buvo eksportuojami tik į Rusiją. Kitų į šias rinkas išvežamų produktų reeksportas sudarė santykinai mažą viso reeksporto dalį. Reeksportuojamos produkcijos dalis, palyginti su visu eksportu, didėjo visose prekybos partnerėse, tačiau daugelyje valstybių šis pokytis buvo palyginti mažas. Kaip išimtis išskirtinos tik Rusija ir Baltarusija. Reeksporto į Rusiją dalis visame Lietuvos prekių eksporte per analizuojamą laikotarpį padidėjo nuo beveik 10 proc. (2004–2006 m.) iki šiek tiek daugiau nei 20 proc. (2009–2011 m.), o reeksporto į Baltarusiją – nuo 3 iki 5,5 proc.

Apibendrinant galima teigti, kad analizuojamu laikotarpiu reeksportas reikšmingai prisidėjo prie eksporto plėtros, o kai kurių prekių grupių, pavyzdžiui, transporto priemonių, mašinų ir įrenginių, reeksportas buvo bene svarbiausias tų grupių eksporto augimo veiksnys. Taigi, tiriant Lietuvos eksporto konkurencingumą ar atliekant eksporto plėtros analizę, gautamus rezultatus reikėtų vertinti atsargiai, turėtų būti atsižvelgiama į reeksporto poveikį. Tai ypač aktualu atliekant eksporto analizę tų prekių grupių, kurių didelę eksporto dalį sudaro reeksportas.

C pav. Reeksporto dalis visame eksporte pagal valstybes (to meto kainomis)

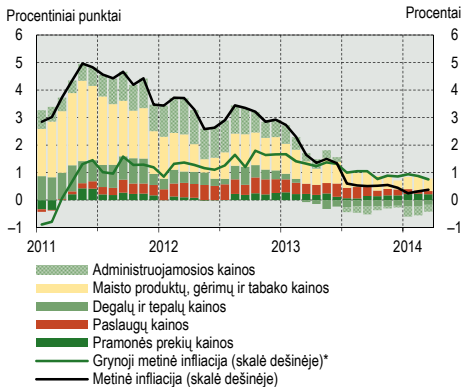
Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir Lietuvos banko skaičiavimai.

¹ Atliekant analizę, naudojamas kombinuotosios nomenklatūros (angl. *Combined Nomenclature*, CN) klasifikatorius. Iš viso eksporto ir lietuviškos kilmės eksporto duomenų pašalinamas mineralinis kuras, mineralinės alyvos ir jų distiliavimo produktai, taip pat bituminės medžiagos ir mineraliniai vaškai (klasifikatoriuje jie atitinka 23 skirsnius). Tai daroma norint išvengti ypač didelių struktūros rodiklių svyravimų, kuriuos lemia šios produktų grupės kainų kaitos įtaka eksporto vertei.

V. KAINOS IR SĄNAUDOS

Dabar metinė infliacija dar mažesnė nei 2013 m. antroje pusėje.

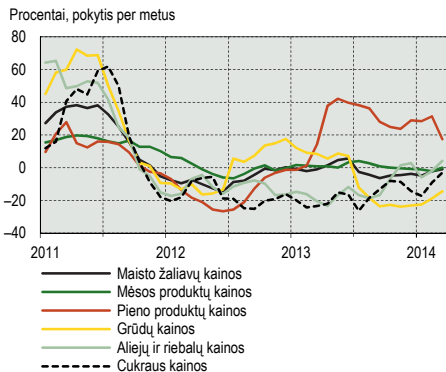
15 pav. Metinės infliacijos pagal SVKI veiksniai

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir Lietuvos banko skaičiavimai.
* SVKI, neįskaitant maisto, degalų ir tepalų bei administruojamųjų kainų, pokytis.

Pasaulinės maisto žaliavų kainos vis dar mažesnės negu prieš metus.

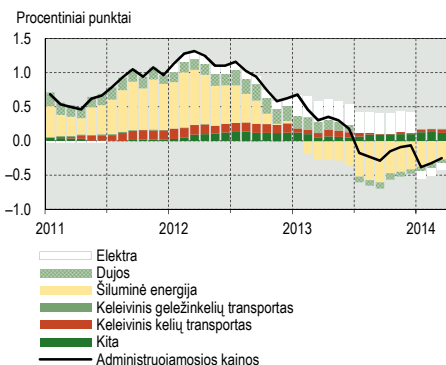
16 pav. Pasaulinės maisto žaliavų kainos

Šaltiniai: Jungtinių Tautų Maisto ir žemės ūkio organizacija ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Elektra buitiniams vartotojams dabar pigesnė nei prieš metus, todėl jos įtaka infliacijai neigiamą.

17 pav. Administruojamųjų kainų įtaka metinei infliacijai

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Metinė infliacija pagal SVKI, jau anksčiau buvusi maža, 2014 m. pradžioje dar sumažėjo. 2013 m. antroje pusėje sudariusi apie 0,5 proc., 2014 m. pirmąjį ketvirtį ji sumažėjo iki vos 0,3 proc., daugiausia dėl to, kad labiau nukrito administruojamosios kainos. Apskritai dabartinis mažos infliacijos laikotarpis sietinas su palankiomis vartotojams žaliavų kainų tendencijomis pasaulyje: maisto žaliavų ir naftos kainos yra mažesnės nei prieš metus. Tokios tendencijos veikia vartotojų kainas ir kitose valstybėse: daugelyje ES šalių infliacija pastaruosiu metu labai sumažėjo (tiesa, kai kuriose iš jų tokie pokyčiai susiję ne tik su žaliavų kainomis, bet ir su vidaus paklausos nuosmukiu), ir tarp ES šalių maža infliacija Lietuvoje neatrodo išskirtinė.

Įvairūs su vartotojų kainomis susiję rodikliai leidžia tikėtis, kad infliacija artimiausiu metu toliau bus maža. Paskutiniu metu ir importo kainos, ir gamintojų kainos vidaus rinkoje yra mažesnės nei prieš metus. Pasaulinių žaliavų kainų prognozės, t. y. tarptautinių institucijų skelbiamos maisto žaliavų kainų prognozės ir iš naftos ateities sandorių apskaičiuota galima naftos kaina, taip pat palankios mažai infliacijai. Numatoma, kad tiek maisto žaliavos, tiek nafta 2014 m. kainuos mažiau nei 2013 m. Nesitikima ir didesnio iš vidaus paklausos kylančio spaudimo vartotojų kainoms Lietuvoje. BVP dabar artimas potencialiam lygiui, o artimiausiu metu ekonomika augs apytikriai tiek, kiek turėtų augti potencialusis BVP (Lietuvos banko vertinimu). Kaip prognozuojama, darbo užmokestis, 2013 m. pakilęs dėl minimaliojo darbo užmokesčio padidinimo, 2014 m. didės lėčiau, o darbo našumo augimas nelėtės. Taigi vienietinės darbo sąnaudos augs kur kas mažiau nei 2013 m. Prognozuojamas nedidelis vienietinių darbo sąnaudų augimas leidžia tikėtis, kad ir grynoji infliacija reikšmingai nepadidės.

Maisto žaliavų kainos pasaulyje – vis dar mažesnės nei prieš metus. Vis dėlto jų kryptis nebe toks reikšmingas kaip anksčiau. Jungtinių Tautų Maisto ir žemės ūkio organizacijos duomenimis, pasaulinių maisto žaliavų kainų metinis kritimas, dar 2014 m. sausio mėn. sudaręs beveik 5 proc., kovo mėn. buvo tik 1 proc. Nebe tokį reikšmingą kritimą lėmė tai, kad kovo mėn. mažiau krito grūdų ir cukraus kainos, o anksčiau mažėjusios aliejų kainos pakilo. Tokie šių žaliavų kainų pokyčiai susiję su paskutinių kelių mėnesių tendencijomis, pavyzdžiui, grūdų kainas kėlė (ir jų metinį kritimą mažino) didelė paklausa ir keletas pasiūlos trikdžių: nepalankūs orai JAV ir Brazilijoje bei neramumai Juodosios jūros regione. Cukrų brangino nerimas dėl mažėjančios eksporto pasiūlos Brazilijoje ir Tailandė, o aliejų – sausi orai Pietryčių Azijoje, nedidelės atsargos Malaizijoje ir padidėjusi paklausa Indonezijoje.

Kaip ir anksčiau, skirtingų maisto žaliavų kainų metinio kitimo tempas skyrėsi. Grūdų grupė – vienintelė per metus reikšmingai atpigusi žaliavų grupė: grūdų kainos kovo mėn. buvo 14 proc. mažesnės nei prieš metus. Keleto žaliavų grupių kainų pokyčiai buvo nedideli: cukrus per metus šiek tiek atpigo, mėsos kainos nepakito, o aliejų – pakilo nedaug. Išsiskyrė pieno produktų kainos: 2014 m. kovo mėn. jos buvo maždaug šeštadaliu didesnės, palyginti su atitinkamu laikotarpiu prieš metus, nes poveikį tebedarė kainų šuolis, įvykęs 2013 m. pavasarį, kai sausi ir karšti orai reikšmingai sumažino pieno pasiūlą Okeanijoje.

Administruojamosios kainos šiemet krinta labiau nei 2013 m. pabaigoje. Toks pokytis daugiausia susijęs su elektros energija: į metinio kainų pokyčio skaičiavimą neįtraukiamas reikšmingas elektros pabrangimas buitiniams vartotojams 2013 m. pradžioje (ji pabrango beveik dešimtadaliu), be to, 2014 m. sausio mėn. elektra atpigo (apie 5%). 2014 m. pirmąjį ketvirtį visos pagrindinės administruojamosios kainos – šilumos, elektros ir dujų – buvo mažesnės nei prieš metus, o didžiausią mažinantį poveikį tebeturėjo šiluminė energija – svarbiausia pagal svorį vartotojų krepšelyje administruojamųjų kainų grupės sudedamoji dalis.

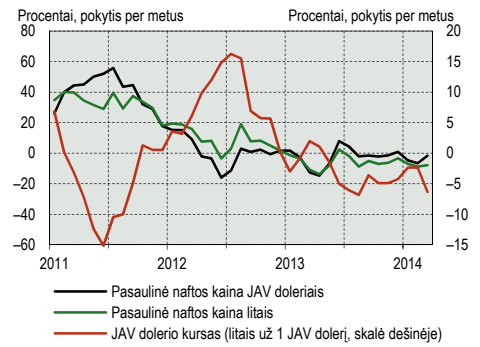
Kovo mėn. šiluminė energija buvo beveik 7 proc. pigesnė nei prieš metus. Tokias tendencijas skatina kritusios kuro, naudojamo šilumai gaminti, kainos, ypač – atpigusios importuojamos gamtinės dujos, kurios yra pagrindinis šilumos gamybos kuras Lietuvoje.

Dabar administruojamųjų kainų kaita labai palanki vartotojams, tačiau tam tikrą jas didinsiantį poveikį turės nuo 2014 m. gegužės mėn. Vilniuje net trečdaliu pabrangsiantis geriamojo vandens tiekimas ir nuotekų tvarkymas (Lietuvos banko vertinimu, tai metinę infliaciją gegužės mėn. padidins apie 0,1 proc. p.). Šios kainos didės dėl pradėtų eksploatuoti dumblo tvarkymo įrenginių sąnaudų, didesnių sąnaudų išplėsto vandens ūkio (naujų vamzdžių, šulinių, siurblių) priežiūrai ir kt.

Naftos kaina litais paskutiniu metu tebebuvo mažesnė nei prieš metus (kovo mėn. – 8 %). Taigi, su šios kainos kaita susijęs degalų kainų metinis pokytis Lietuvoje ir toliau buvo neigiamas (kovo mėn. degalų kainos buvo 2,5 % mažesnės nei prieš metus). Tiesa, naftos kainos litais metinis kritimas yra didesnis nei naftos kainos JAV doleriais (pastaroji kovo mėn. buvo tik apie 2 % mažesnė nei prieš metus). Toks skirtumas susijęs su JAV dolerio kurso lito atžvilgiu kaita: dabar JAV dolerio kursas gerokai silpnesnis nei prieš metus. Nagrinėjant ne metinius, o trumpesnio laikotarpio pokyčius, galima įžvelgti naftos kainos stabilizavimąsi: 2013 m. trečiąjį ketvirtį, palyginti su antruoju, pakilusi dėl geopolitinių neramumų kai kuriose Vidurio Rytų ir Šiaurės Afrikos šalyse (Egipte, Sirijoje, Libijoje) ir baimės, kad jie gali išplisti, vėliau naftos kaina buvo iš esmės pastovi. Pastarąjį pusmetį (2013 m. spalio mėn. – 2014 m. kovo mėn.) naftos kaina svyravo tarp 107 ir 111 JAV dolerių už barelj.

Nafta per metus atpigo (kaina litais sumažėjo labiau nei kaina JAV doleriais dėl JAV dolerio kurso lito atžvilgiu kaitos).

18 pav. Pasaulinė naftos kaina ir JAV dolerio kursas

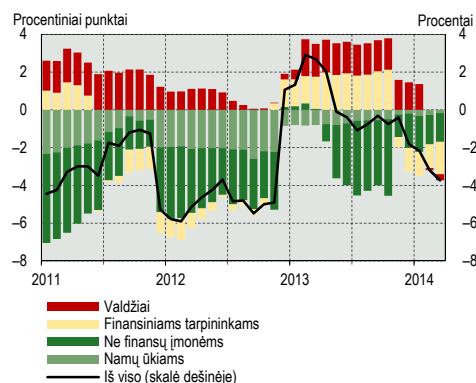

Šaltiniai: Bloomberg ir Lietuvos banko skaičiavimai.

VI. KREDITAS IR INDĒLIAI³

2014 m. pradžioje PFĮ paskolų portfelis šiek tiek atsigavo, nors metinė kaita ir toliau buvo neigiama.

19 pav. PFĮ paskolų portfelio kaitos per metus veiksniai

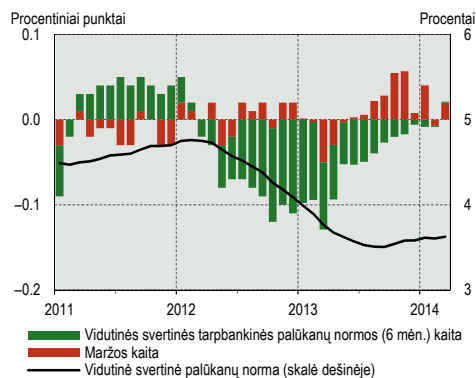

Šaltinis: Lietuvos banko skaičiavimai.

Naujų paskolų palūkanų normos, įpusėjus 2013 m., pradėjo didėti.

20 pav. Naujų paskolų privačiam sektoriui palūkanų normų kaitos veiksniai

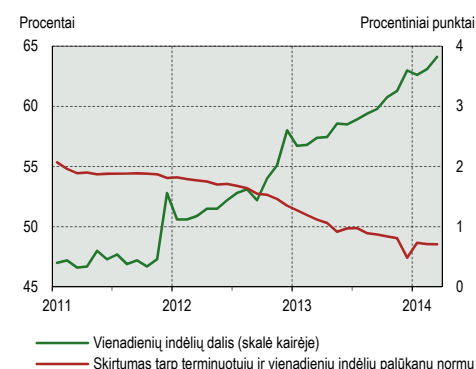
(12 mėn. slenkamasis vidurkis)

Šaltiniai: www.euribor-ebf.eu ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Privačiojo sektoriaus indėlių struktūrą bankuose keičia ir toliau ypač žemo lygio palūkanų normos.

21 pav. Privačiojo sektoriaus indėlių bankuose struktūros ir palūkanų normų skirtumo kaita

Šaltinis: Lietuvos banko skaičiavimai.

2013 m. PFĮ suteiktų paskolų portfelis sumažėjo 1,8 proc., arba 1,1 mlrd. litų, iš esmės – dėl privačiojo sektoriaus paskolų grąžinimo⁴, nors pastarąjį šiek tiek atsivėrė skolinimo centrinei valdžiai padidėjimas. 2013 m. lapkričio mėn. pasikeitė PFĮ paskolų portfelio struktūra. Šiuo laikotarpiu vienam bankui perėmus anksčiau valdytą lizingo bendrovę, paskolų finansiniams tarpininkams sumažėjo, o paskolų ne finansų įmonėms suma ūgtelėjo.

Didžiausių bankų skolininkų – verslo įmonių ir gyventojų – finansinė padėtis gerėjo, tačiau tik kai kurie iš jų skolinosi. Ne finansų įmonių pardavimo pajamos 2013 m. buvo didžiausios nuo šio rodiklio skelbimo pradžios, o per metus uždirbtas pelnas pasiekė aukščiausią lygį nuo ekonomikos nuosmukio. Pelningai dirbančių įmonių dalis sudarė beveik du trečdalius, o ne finansų įmonių ateities vertinimas, įpusėjus 2013 m., buvo teigiamas ir didesnis už ilgalaikį vidurkį. Sparti ne finansų įmonių veiklos plėtra prisidėjo prie to, kad kai kurioms iš jų pradėjo trūkti tinkamos kvalifikacijos darbuotojų. Tai gerino padėtį darbo rinkoje ir prisidėjo prie namų ūkių finansinės padėties stiprėjimo. Palyginti su atitinkamu laikotarpiu prieš metus, 2013 m. ketvirtąjį ketvirtį užimtųjų skaičius padidėjo 2,3 proc., o vidutinis mėnesinis bruto darbo užmokestis kilstelėjo 4,8 proc. Gerėjant namų ūkių finansinei padėčiai, vartotojų pasitikėjimo rodiklis 2013 m. buvo didesnis negu 10 metų vidurkis. Tai lėmė, kad gyventojai drąsiau ėmė vertinti ateities perspektyvas, o dalis tų, kurie per artimiausius metus ketina įsigyti ilgalaikio vartojimo prekę (būstą, automobilį) ar statyti būstą, išaugo. 2013 m. paskolų privačiam sektoriui portfelis sumažėjo⁴ 1,2 mlrd. litų (per 2014 m. pirmąjį ketvirtį – 0,3 mlrd. Lt), tačiau namų ūkiams suteiktų vartojamųjų paskolų ir paskolų būstui įsigyti suma ūgtelėjo.

Atsiranda daugiau ženklų, kurie rodo, kad ateityje galima tikėtis, jog paskolų portfelis pamažu atsigaus. Pavyzdžiui, namų ūkių ir ne finansų įmonių finansinė padėtis stiprėja, jų lūkesčiai dėl ekonomikos raidos ateityje tampa geresni. Be to, keletą pastarųjų metų palūkanų normos tebėra žemos, o skolinimo sąlygos švelnėja⁵. Šie veiksniai gali paskatinti vartojimą ir (ar) investavimą finansuoti iš skolintų lėšų, tačiau tvyranti geopolitinė rizika Rytų Europoje gali mažinti gyventojų ir įmonių norą skolintis.

Naujų PFĮ paskolų privačiam sektoriui palūkanų normos 2013 m. beveik nesikeitė. Didžioji dalis suteiktų naujų paskolų palūkanų normų fiksuojama trumpesniai negu vienu metų laikotarpiui, todėl esminę įtaką vis dar mažoms palūkanų normoms darė skatinamoji pinigų politika euro zonoje. Kita vertus, 2013 m. antroje pusėje ir 2014 m. pradžioje padėtis ėmė keistis ir bankai pradėjo didinti naujų paskolų namų ūkiams ir ne finansų įmonėms maržas. 2014 m. kovo mėn. naujų paskolų privačiam sektoriui palūkanų normos sudarė 3,3 proc.

2014 m. kovo mėn. pabaigoje rezidentų indėliai PFĮ sudarė 47,9 mlrd. litų, o tai daugiausia per 20 metų. Minėto laikotarpio pabaigoje indėlių augimui reikšmingiausią įtaką darė akivaizdus namų ūkių indėlių padidėjimas. Nuo 2013 m. vidurio už visus naujus privačiojo sektoriaus indėlius (ilgesnius negu 1 mėn. trukmės) mokamų palūkanų normos ūgtelėjo ir 2014 m. kovo mėn. sudarė 0,5 proc. Tačiau mažėjantis skirtumas tarp terminuotųjų ir vienadienių indėlių palūkanų normų toliau keitė indėlių struktūrą: bankuose mažėjo terminuotųjų indėlių.

³ Šioje dalyje paskolų ir indėlių vertinimui naudojami Lietuvos banko Ekonomikos ir finansinio stabilumo tarnybos Statistikos departamento pateikiami PFĮ duomenys. Jie gali skirtis nuo priežiūros tikslais renkamų bankų duomenų (pvz., pastarieji rodo 0,4 % paskolų portfelio augimą 2013 m.)

⁴ Lietuvos bankui paskelbus apie AB Ūkio banko nemokumą, o AS „Unicredit Bank“ Lietuvos skyriui pasitraukus iš rinkos, PFĮ paskolų portfelis sumažėjo, nes šios įstaigos nėra įtrauktos į oficialiąją statistiką.

⁵ Lietuvos banko atliekamos bankų apklausos dėl skolinimo sąlygų.

VII. VALDŽIOS SEKTORIAUS FINANSAI

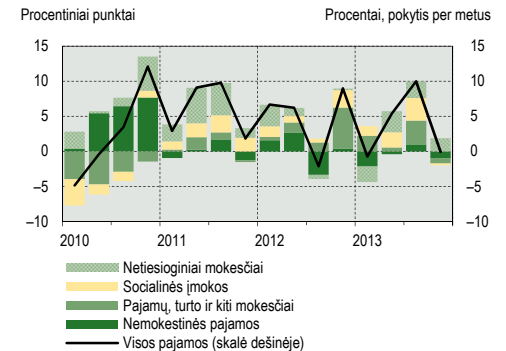
Valdžios sektoriaus finansų padėtis, palyginti su pirmąja 2013 m. puse, pagerėjo. Keturių ketvirčių valdžios sektoriaus deficito ir BVP santykis 2013 m. pabaigoje sudarė 2,2 proc. Deficitas mažėjo tiek dėl antrąjį pusmetį 4,5 proc. per metus padidėjusių valdžios sektoriaus pajamų, tiek dėl 1,6 proc. mažesnių nei prieš metus išlaidų. Tai, kad antrąjį pusmetį valdžios sektoriaus pajamos augo panašiai kaip BVP to meto kainomis, rodo keturių ketvirčių valdžios sektoriaus pajamų ir BVP santykis. Pastarasis antrojo pusmečio pabaigoje sudarė 32,2 proc. ir, palyginti su pirmosios metų pusės reikšme, beveik nepasikeitė. Keturių ketvirčių valdžios sektoriaus išlaidų ir BVP santykis toliau mažėjo: antrojo pusmečio pabaigoje jis sudarė 34,4 proc. ir buvo daugiau nei 1 proc. p. mažesnis nei pirmąjį pusmetį. Preliminariais skaičiavimais pagal institucinius sektorius, antrąjį pusmetį valdžios sektoriaus deficitą labiausiai sumažino susidaręs valstybės biudžeto⁶ balanso perteklius. Pirmojoje metų pusėje valstybės biudžetas buvo deficitinis. Antrąjį pusmetį, palyginti su pirmuoju, kritęs (dėl tolesnio darbo rinkos padėties gerėjimo) socialinės apsaugos fondų deficitas taip pat mažino valdžios sektoriaus deficitą. Vietinė valdžia buvo vienintelis viso valdžios sektoriaus posektorius, kurio deficitas antrąjį metų pusmetį, palyginti su pirmuoju, padidėjo. Kasmetis vietinės valdžios deficito padidėjimas antrąją metų pusę gali būti susijęs su polinkiu prisiimti papildomų įsipareigojimų, išaugusių paaiškėjus, kad pajamų surinkta daugiau, negu planuota. Tokį vertinimą paremia Valstybinės mokesčių inspekcijos duomenys – jie rodo, kad savivaldybių pajamų planas per pirmuosius tris 2013 m. ketvirčius įvykdytas 104,2 proc.

Valdžios sektoriaus pajamas antrąjį pusmetį labiausiai didino tos mokesstinės pajamos, kurias teigiamai veikė didesnis darbo užmokesčio fondas ir dėl to išaugęs privatusis vartojimas, taip pat beveik dešimtadaliu didesnis apmokestinamasis pelnas. Analizuojant skirtingų mokesčių surinkimą, matyti, kad antrąjį pusmetį valdžios sektoriaus pajamas labiausiai padidino sparčiau nei pirmąjį pusmetį augusios pajamos iš PVM. Prie šio paspartėjimo galėjo prisidėti priemonės, kurių po prastesnio, nei tikėtasi, PVM surinkimo pirmąjį pusmetį ėmėsi Lietuvos Respublikos finansų ministerija mokesčių administravimo veiklos efektyvumui padidinti. Tokią prielaidą patvirtintų tai, kad pirmąjį ir antrąjį pusmečius privataus vartojimo plėtra buvo maždaug tolygi. Tikėtina, kad priemonės mokesčių administravimo veiklos efektyvumui padidinti paveikė ir akcizų pajamas. Pastarosios antrąjį pusmetį padidėjo sparčiau nei pirmąjį, ypač pajamos už energetinius produktus ir apdorotą tabaką. Be to, akcizų pajamoms antrąjį pusmetį stipresnę teigiamą įtaką padarė nuo 2013 m. pirmojo ketvirčio padidinti akcizų tarifai dyzelinui ir tabako gaminiams, paaugusi dyzelinių degalų pardavimo apimtis. Valdžios sektoriaus pajamos iš tiesioginių mokesčių antrąjį pusmetį, palyginti su pirmuoju, per metus paaugo gerokai mažiau, daugiausia tai lėmė lėtesnis pajamų iš gyventojų pajamų mokesčio padidėjimas. Naujausi nacionalinio biudžeto duomenys rodo, kad 2014 m. pirmaisiais mėnesiais mokesstinės pajamos augo sparčiau negu 2013 m. antrąją pusę, tačiau jų surinkimo planas neįvykdytas. Bendras nacionalinio biudžeto pajamų surinkimo planas buvo vykdomas tik dėl didesnių, palyginti su planuotomis, į savivaldybių biudžetus surenkamų pajamų ir pajamų iš turto sandorių.

2013 m. antrąją pusę valdžios sektoriaus išlaidas labiausiai mažino smarkiai sumažėjusios socialinės išmokos ir tarpinis vartojimas. Socialines išmokas sumažino beveik dešimtadaliu mažesnės išlaidos pensijų bei motinystės ir tėvystės draudimui. Pensijų draudimo išmokų smukimą antrąjį pusmetį paaiškinti sunku, nes jokių šias išmokas

Labiausiai valdžios sektoriaus pajamas antrąjį pusmetį padidino pagausėjusios mokestinės pajamos ir socialinės įmokos.

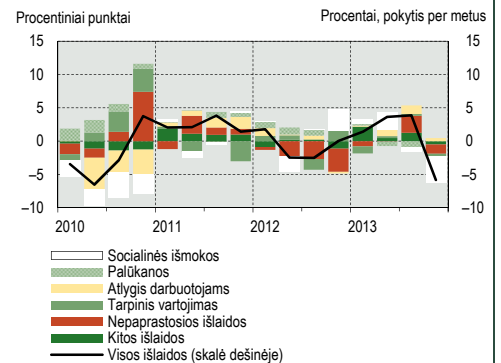
22 pav. Valdžios sektoriaus pajamų kaitos veiksniai

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Valdžios sektoriaus išlaidos antrąjį pusmetį smarkiai sumažėjo dėl mažesnių nei prieš metus socialinių išmokų ir tarpinio vartojimo.

23 pav. Valdžios sektoriaus išlaidų kaitos veiksniai

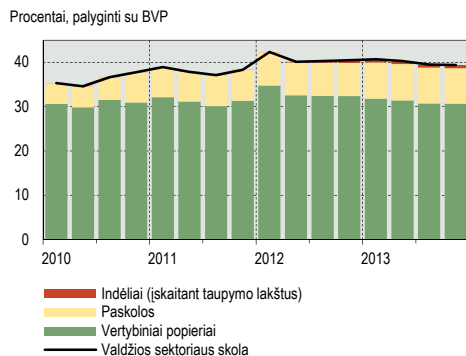

Šaltiniai: Lietuvos statistikos departamentas ir Lietuvos banko skaičiavimai.

⁶ Valstybės biudžetas – Lietuvos Respublikos Seimo tvirtinamas valstybės biudžeto pajamų ir asignavimų planas biudžetiniams metams. Valstybės biudžeto asignavimų valdytojai yra įstaigos, nurodytos Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo 4 straipsnyje.

Po ketverių metų didėjimo valdžios sektoriaus skolos ir BVP santykis 2013 m. sumažėjo daugiau dėl palankių makroekonominių aplinkybių⁷.

24 pav. Valdžios sektoriaus skola

mažinančių sprendimų 2013 m. priimta nebuvo. Iš dalies sumažėjimas aiškintinas geroku šių išmokų padidėjimu 2012 m. pabaigoje ir dėl to gerokai sumažėjusiomis išmokomis 2013 m. ketvirtąjį ketvirtį. Tikėtina, kad motinystės ir tėvystės išmokų mažėjimui įtakos turėjo ankstesniais metais pakeista jų mokėjimo tvarka, taip pat sumažintas maksimalus dydis. Tarpinį vartojimą mažino gerokai sumažėjusios išlaidos šildymui. Jos greičiausiai sumažėjo dėl šildymo kainų, sumažėjusių atpigus gamtinėms dujoms, taip pat dėl aukštesnės, nei įprasta, oro temperatūros žiemos mėnesiais. Antrąjį pusmetį daugiau nei 3 proc. per metus padidėjęs atlygis darbuotojams ir dukart didesni kapitalo pervedimai buvo pagrindiniai valdžios sektoriaus išlaidas didinę veiksniai. Atlygis darbuotojams padidėjo iš dalies dėl priedų už tarnautojų darbo stažą, taip pat dėl spalio mėn. pagal Konstitucinio Teismo nutarimą iki 2009 m. lygio atkurtų valstybės tarnautojų pareiginės algos koeficientų ir kvalifikacijos priedų. Kapitalo pervedimus didino nurašytos paskolos. Naujaisi centrinės valdžios mėnesiniai duomenys rodo, kad pastaruoju metu valdžios sektoriaus išlaidos auga sparčiau nei 2013 m. pabaigoje. Tai daugiausia lemia paspartėjęs palūkanų mokėjimų, tarpinio vartojimo ir socialinių išmokų augimas. Spartesnę palūkanų mokėjimų augimą lemia kalendorinis palūkanų mokėjimų persiskirstymas: metų pabaigoje VVP išperkami už metų pradžioje pasiskolintas lėšas.

Valdžios sektoriaus skola antrąjį pusmetį padidėjo apie 0,2 mlrd. litų, tačiau dėl sparčios BVP plėtros jos ir keturių ketvirčių BVP sumos santykis sumažėjo iki 39,4 proc. Tris ketvirtadalius skolos padidėjimo lėmė vidaus rinkoje išplatinti ilgalaikiai VVP, taip pat daugėjo išleistų taupymo ląsktų. Vertinant pagal institucinius sektorius, matyti, kad dėl gautų paskolų iš vietinių komercinių bankų antrąjį pusmetį labiausiai išaugo socialinės apsaugos fondų skola. Ji 2013 m. pabaigoje sudarė 9,2 proc. BVP ir buvo 0,7 proc. p. didesnė nei 2012 m. Naujaisi mėnesiniai duomenys rodo, kad 2014 m. pirmąjį ketvirtį valdžios sektoriaus skola turėtų padidėti dėl tarptautinėje rinkoje išplatintos naujos 500 mln. eurų vertės obligacijų emisijos. Didžioji šių lėšų dalis bus panaudota 2009 m. išleisti euroobligacijų emisijai išpirkti 2014 m. birželio mėn., todėl antrąjį metų ketvirtį valdžios sektoriaus skola turėtų vėl sumažėti.

⁷ Tai reiškia, kad „sniego gniūžtės“ efektas, rodantis už skolą mokamos palūkanų normos ir ekonominio aktyvumo augimo poveikį valdžios sektoriaus skolos ir BVP santykiui, buvo palankus. Skolos ir BVP santykio kitimo dėsnis paprastai užrašomas taip: $d_t = (1 + r) / (1 + g) d_{t-1} - p_t + a_t$, kur: d – skolos ir BVP santykis, p – valdžios sektoriaus pirminio deficito ir BVP santykis, a – valdžios sektoriaus balanso ir skolos pokyčio skirtumo (dar vadinamo skolos pokyčio tikslinimu) ir BVP santykis. $(1 + r) / (1 + g)$ – „sniego gniūžtė“, kur r – už skolą mokama palūkanų norma, g – ekonominio aktyvumo augimas.